

Ungdom, makt og Medvirkning

Kap. 3

Skolens demokratioppdrag

3.1 Innledning	22
3.2 Læring om, for og gjennom demokrati	22
3.3 Demokrati som kunnskapsområde	23
3.3.1 Læreplanverket	23
3.3.2 Skolevalg	24
3.3.3 Elevenes kunnskaps- og ferdighetsnivå	25
3.4 Demokratisk deltakelse i skolen ..	26
3.4.1 Elevenes oppfatning av medvirkning i skolen	26
3.4.2 Det formelle elevdemokratiet	27
3.5 Vurderinger og tiltak	29
3.5.1 Demokrati som kunnskapsområde	29
3.5.2 Demokratisk deltakelse i og utenfor skolen	31

Kap. 4

Organisasjonskanalen

4.1 Innledning	34
4.2 Organisasjonenes demokratifunksjoner	34
4.3 Rammevilkår	35
4.4 Utviklingen i barne- og ungdomsorganisasjonene	36
4.4.1 Perioden 1980–2000	36
4.4.2 Utviklingstrekk på 2000-tallet	37
4.5 Sosiale forskjeller i organisasjonsdeltakelse	40
4.5.1 Sosioøkonomiske forskjeller	40
4.5.2 Deltakelse blant etnisk minoritetsungdom	41
4.5.3 Deltakelse blant ungdom med fysisk funksjonshemming	42
4.6 Vurderinger og tiltak	42
4.6.1 Rammevilkår	42
4.6.2 Unges oppslutning om organisasjonene	42
4.6.3 Innflytelse i lokalsamfunnet	44

Kap.5

Myndighetsinitierte ordninger for medvirkning

5.1 Innledning	45
5.2 Ungdomsråd og andre formaliserte medvirkningsorganer	45

5.2.1	Demokratisk legitimitet	45
5.2.2	Kommunale medvirkningsorganer	46
5.2.3	Hva mener ungdom om lokale ungdomsråd?	48
5.2.4	Regionale medvirkningordninger	48
5.2.5	Ordninger på nasjonalt nivå	49
5.3	Andre medvirkningsordninger	50
5.3.1	Behovet for supplerende ordninger	50
5.3.2	Fritidsklubber	50
5.3.3	Ekspertgrupper og ekspertmøter	51
5.3.4	Ungdomskonferanser	51
5.4	Myndighetenes kommunikasjon med ungdom	52
5.4.1	Generell ungdomsinformasjon	52
5.4.2	Sosiale medier som informasjonskanal	53
5.4.3	Språk	53
5.5	Vurderinger og tiltak	54
5.5.1	Formalisert medvirkning i kommunene	54
5.5.2	Det regionale og nasjonale nivået .	57
5.5.3	Andre medvirkningsordninger	57
5.5.4	Myndighetenes kommunikasjon med ungdom	58
5.5.5	Forslagene fra BLDs ekspertutredning	59

Kap. 6

Valgkanalen

6.1	Innledning	61
6.2	Unges valgdeltakelse	61
6.3	Deltakelse i partipolitikk	63
6.4	Unge folkevalgte	65
6.5	Særskilt om samisk ungdom	66
6.6	Spørsmålet om stemmerettsalder	67
6.6.1	Stemmerettsalderen i Norge og andre land	67
6.6.2	Forsøksprosjektet med stemmerett for 16-åringer	68
6.6.3	Hva mener ungdom om stemmerettsalder?	69
6.7	Vurderinger	70
6.7.1	Valgdeltakelse	70
6.7.2	Stemmerettsalder	70

Kap. 7

Digitalt medborgerskap

7.1	Innledning	74
7.1.1	Sosiale medier: En ny infrastruktur i sivilsamfunnet	74
7.1.2	Unges deltakelsesmønster	75
7.1.3	Maktpotensialet i sosiale medier .	76
7.2	Kritikk og begrensninger	78
7.3	Vurderinger og tiltak	79
7.3.1	Det digitale medborgerskapet	79

Kap. 8

Personvern i nye medier

8.1 Innledning	81
8.2 Nærmere om utfordringer knyttet til personvern	81
8.2.1 Tidligere utredninger	81
8.2.2 Teknologikompleksitet og designutfordringer	82
8.2.3 Kommersialisering og markedsføring	83
8.2.4 «Venner» (mobbing og trakassering)	84
8.2.5 Foreldre	85
8.2.6 Skolen	87
8.3 Eksisterende tiltak for å styrke personvernet	88
8.4 Vurderinger og tiltak	89
8.4.1 Teknologikompleksitet og designutfordringer	89
8.4.2 Kommersialisering og markedsføring	90
8.4.3 «Venner» (mobbing og trakassering)	91
8.4.4 Foreldre	91
8.4.5 Skolen	92

SAMMENDRAG AV FORSLAG TIL TILTAK

Boks 3.1

Utvalgets forslag til tiltak

Utvalget vil styrke demokratiopplæringen i skolen. Utvalget foreslår at det innføres et nytt, bredt demokratifag i grunnskolen, at skolevalg gjøres obligatorisk i videregående skole og at det lages et opplegg med frivillige skolevalg i ungdomsskolen.

Utvalget vil styrke elevenes muligheter til medvirkning i skolen. Utvalget ber myndighetene utrede om elevgrupperåd bør lovfestes, om rett til elevrådsmidler bør forskriftsfestes og om lærere med ansvar for elevråd trenger mer kompetanse om elevmedvirkning. Utvalget foreslår også at det etableres et forsøksprosjekt med regionale lærlingeråd.

Utvalget vil at skolen skal ha en åpen holdning til organisasjoner og politiske partier, og at elevers engasjement utenfor skolen skal anerkjennes. Utvalget ber skolemyndighetene understreke den demokratiske verdien av en åpen skole i læreplanens generelle del. Utvalget går også inn for at elever i videregående skole får rett til 20 dagers fravær, og at tillitsverv og lignende kan gi grunnlag for alternative arbeidskrav i relevante fag.

Boks 4.1

Utvalgets forslag til tiltak

Utvalget mener arbeidet med å inkludere ungdomsgrupper med lav deltakelse i frivillige organisasjoner bør styrkes. Dette kan skje gjennom etablering et statlig tilskudd som sikrer nødvendige ressurser til lederkapasitet og oppfølging. Utover dette bør barne- og ungdomsorganisasjonene gis tilgang til skolens lokaler utenom undervisningstid.

Utvalget vil styrke barne- og ungdomsorganisasjonenes mulighet til å delta i kommunal politikktutforming og planprosesser. Kommunene bør tilrettelegge for at det etableres lokale samarbeidsråd for barne- og ungdomsorganisasjonene, som velger representanter til ungdomsråd og andre medvirkningsorgan og -prosesser i kommunen. Forholdet til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene bør også innarbeides i relevante veiledere om medvirkning etter plan- og bygningsloven.

Boks 5.1

Utvalgets forslag til tiltak

Utvalget vil styrke ungdomsrådene som innflytelseskanal. Utvalget går inn for at det utarbeides lovfaste nasjonale retningslinjer for lokale ungdomsråd. Disse skal omfatte institusjonell forankring, administrativ støtte, aldersavgrensing, valgordning og mandat. Utvalget foreslår også et statlig tilskudd for kommuner som har ungdomsråd som følger retningslinjene. Myndighetene må i tillegg vurdere om kommuneansatte med ansvar for ungdomsråd trenger kompetanseheving.

Utvalget mener ungdomsråd må suppleres med andre ordninger for å sikre at et mangfold av ungdomsstemmer kommer til orde. Utvalget ber myndighetene på alle forvaltningsnivå om å ta i bruk metoden med ekspertgruppemøter. Utvalget går også inn for en forsøksordning med regionale ungdomskonferanser.

Utvalget vil at ungdom skal få relevant og forståelig informasjon fra myndighetene: Utvalget mener tjenesten ung.no bør få en egen post i statsbudsjettet og at kommuneansatte må få mer kompetanse om nettkommunikasjon med ungdom. Det bør også utarbeides ungdomsvennlige versjoner av viktige politiske dokumenter.

Boks 6.1

Utvalgets vurderinger

Utvalget foreslår ikke konkrete tiltak for å øke valgdeltakelsen, men viser til styrkingen av skolens demokratioppdrag som et særlig viktig virkemiddel. Poenget er at unges politiske deltakelse må ses i sammenheng. Vi vet at deltakelsen er kumulativ heller enn spesialisert: Deltar man først på én måte er sannsynligheten høyere for også å delta på andre måter. Utvalget går derfor inn for en strategi der det bygges opp om unges engasjement og deltakelse i vid forstand.

I spørsmålet om senking av stemmerettsalderen til 16 år har utvalgets medlemmer samlet seg om tre ulike standpunkt. Seks medlemmer går inn for å beholde dagens stemmerettsalder for både nasjonale og lokale valg, fem medlemmer går inn for at stemmerettsalderen senkes til 16 år for begge valg, mens to medlemmer mener stemmerettsalderen bør senkes til 16 år for lokalvalg, men fortsatt være 18 år for nasjonale valg.

Boks 7.1

Utvalgets forslag til tiltak

Utvalget vil at unge skal få mer kunnskap om maktpotensialet i sosiale medier. Utvalget foreslår at digital medborgerkompetanse integreres det nye demokratifaget i grunnskolen.

Utvalget mener det er behov for kunnskap om digitalt medborgerskap blant unge. Utvalget foreslår at det gis støtte til forskning om hvordan sosiale medier påvirker unges samfunnsengasjement og deltakelse samt hva slags makt unge reelt sett får gjennom sosiale medier.

Boks 8.1

Utvalgets forslag til tiltak

Utvalget vil sikre at unges personvern beskyttes på Internett. Feltet bør reguleres og unge som opplever personvernkrænkelser bør få hjelp. Tjenesten slettmeg.no bør få en egen post på statsbudsjettet og videreføres i den form den har i dag. Tjenesten

bør fortsatt være underlagt Datatilsynet. Utvalget vil også at Datatilsynet, Forbrukerrådet og Teknologirådet stiller krav til nettaktører som Facebook og Google om standardiserte og brukervennlige personverninnstillinger slik at brukerne enkelt kan beskytte sitt personvern i sosiale medier. Utvalget foreslår videre at det foretas en juridisk utredning av muligheten for regulering av tredjepartsapplikasjoners innhenting og bruk av personopplysninger, og for ansvarliggjøring av nettplattformer som gir disse tilgang til sine brukere. I tillegg mener utvalget at personopplysningsloven må innskjerpe foreldres rett til å publisere personopplysninger om egne barn, og at det nye lovverket må gjøres kjent for foreldre.

Utvalget mener at skolen må gi opplæring i personvern og foreslår at personvern i nye medier tas inn i undervisningen om digitalkompetanse både i grunnskolen og i videregående opplæring. Skolen må framstå som et godt eksempel på personvern i praksis. Hver skole bør også gi én av de ansatte et særlig ansvar for personvern.